

ДОСКОНАЛЕ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Зарубей В.В., к.ю.н., доцент, професор кафедри досудового розслідування НАВС
Александренко О.В., к.ю.н., доцент, доцент кафедри досудового розслідування НАВС

Зрозуміле прагнення української держави увійти повноправним членом до європейської спільноти, долучитися до міжнародних стандартів існування, у тому числі щодо правового регулювання кримінально-процесуальної діяльності правоохоронних органів, потребувало й потребуватиме надалі дотримання певного курсу щодо реформування вітчизняного законодавства.

При цьому слід мати на увазі, що провідним інститутом сучасної Європи є не інститут держави, не інститути приватної власності та вільного підприємництва, а насамперед інститут людини. Його серцевиною є абсолютна цінність людського життя, здоров'я, гідності та визнання невід'ємних громадянських і політичних прав усіх членів суспільства без поділу за класами, статями або етнічною належністю. Інститут людини підносить, захищає і стверджує пріоритети особи як такої. Ставлення до положень вказаного інституту вказує на основну розбіжність між європейськими традиціями і реаліями нашого сьогодення, які багато в чому є наслідком радянського минулого. Подолати його наслідки – справ вкрай важка і тривала, яка потребує відповідних і належних зусиль не лише з боку держави, а й всієї спільноти, громадянського суспільства. Відповідну роль у цьому процесі має зайняти реформування законодавства.

Поділяючи та схвалюючи в цілому євроінтеграційні прагнення України, зазначимо про проблеми, пов'язані із застосуванням норм її чинного КПК, наявність яких не вкладається обраний державою курс. Хоча при підготовці Кодексу було враховано низку сучасних наукових ідей у галузі кримінально-процесуального права, тенденцій його розвитку та максимально враховано міжнародний досвід, окремі інститути та положення КПК далекі від досконалості й потребують якнайскорішого вирішення з метою приведення їх у відповідність до світових стандартів.

Насамперед, це можливі негативні наслідки інституту угод у кримінальному провадженні, перш за все, про визнання винуватості (ст. 468). Він певним чином «розвантажує» органи досудового розслідування та суд: підозрюваний визнає свою вину і йому призначають менш суворе покарання. Проте, тільки в 2011 р. за світовим «індексом сприйняття корупції», опублікованому некомерційною організацією Transparency International, Україна посідала 152 позицію зі 183. Тому існує достатньо великий ризик, що таку угоду може бути укладено незаконно і винуватець безпідставно буде звільнений від кримінальної відповідальності.

Передчасним можна визнати скасування в чинному КПК інституту додаткового розслідування. За часів його існування кількість виправдувальних вироків вітчизняних судів становила 0,2 %, що по відношенню до практики європейських країн є мізерним і невиправданим. Наразі ж можливою може стати інша крайність: збільшення виправдувальних вироків як альтернатива раніше існуючій практиці, о з одного боку, це можна було б вважати «революційним» кроком на шляху до забезпечення принципу верховенства права і презумпції невинуватості. З іншого, це може призвести до того, що особи будуть звільнені від кримінальної відповідальності тому, що їх вина не була доведена повністю внаслідок суттєвої неповноти досудового розслідування. Тому слід уберегтися від вказаного «повороту на краше», оскільки кількість будь-яких вироків не повинна залежати від політичних чи інших, у тому числі міжнародних, інтересів. Вирок повинен бути обґрунтований об'єктивно з'ясованими обставинами, які підтвержені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом (ч. 3 ст. 370 КПК). Крім того,

вважаємо, що корупційна небезпека прийняття судом одного з двох рішень (винесення обвинувального чи виправдувального вироку) наразі є більшою, ніж за часи існування інституту додаткового розслідування.

Залишається також невирішеною давня проблема: потерпілий був і залишається найбільш захищеною особою. Надаючи йому значно розширені, ніж у старому КПК права (ст. 55-56), у чинному КПК вони є обмеженими порівняно з правами підозрюваного і обвинуваченого, що протирічить положенням статті 10 КПК, що «... що не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах людей (ч. 1). Тому не можна казати про повноцінне функціонування механізму судового захисту всіх учасників кримінального процесу.

Незважаючи на підписання Україною низки міжнародних договорів, публічне визнання нею загальнолюдських цінностей, стан з дотриманням і захистом прав людини далекий від бажаного. Наразі держава не може гарантувати безпеку життя людини з боку правоохоронних органів. Зазначимо лише про численні факти протизаконного насильства з боку працівників ОВС при виконанні ними службових обов'язків («врадіївські події» та ін.), які викликають вже не обурення, а повстання населення на захист своїх прав.

Наостанок зазначимо, що не можна ставити під загрозу життя і здоров'я громадян, що постраждали внаслідок вчинення злочинів, в залежності від бажання «відповідати» положенням кримінально-процесуального законодавства провідних країн, в яких зовсім інші структура злочинності, стан правосвідомості населення, рівень професіоналізму працівників правоохоронних органів. «Досвід» поваги до прав людини, загальнолюдських цінностей та їх захисту в інших країнах налічує багато років, тоді як ми перебуваємо на початку цього нелегкого і тривалого шляху.

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ У ВИКОРИСТАННІ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК ПРИ ШАХРАЙСТВІ

Кришевич О.В., к.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права НАВС

Проблеми правової кваліфікації використання пластикових карток у банкоматній мережі України лежить у площині відсутності єдиного підходу у слідчих та судових органів до кваліфікації цього злочинного прояву, тому неоднаковість підходів до застосування кримінального законодавства у цілому, в результаті чого порушується насамперед конституційний принцип рівності усіх, в т.ч. і перед законом і судом (ст.24 Конституції України). При кваліфікації дій осіб використання пластикових карток в банкоматній мережі виключно за ст.200 ККУ фактично охоплюється лише перша складова - стадія виготовлення. Друга стадія - заволодіння чужим майном залишається некараною, хоча на перший погляд диспозиція статті охоплює увесь злочин. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 200 полягає у: 1) підробці; 2) придбанні; 3) зберіганні; 4) перевезенні; 5) пересиланні; 6) використанні чи 7) збуті підроблених документів на переказ чи платіжних карток. Склад злочину – формальний. Якщо розглядати поняття «використання» - підроблення документів на переказ чи платіжних карток і слід розуміти пред'явлення їх як справжніх з метою здійснення незаконного переказу грошових коштів, незаконного доступу до інформації щодо відповідного банківського рахунка тощо. Використанням підробленої платіжної картки слід вважати також спробу отримання з її допомогою грошових коштів через банківський автомат, здійснення з її застосуванням оплати товарів чи послуг. Якщо ж внаслідок використання підроблених предметів особа, яка їх використала, заволодіває чужими грошовими коштами, вчинене слід кваліфікувати як сукупність злочинів за відповідними частинами ст. ст. 190 і 200. Отже, маємо пряму вказівку на необхідність додаткової кваліфікації майнового злочину за окремою статтею з матеріальним складом. Але в статті не надається уточнень з приводу місця, способу заволодіння чужими грошовими коштами, тобто в цілому не до